

DOI: <https://doi.org/10.32353/khrife.2018.25>
УДК 343.98

О. П. Снігерьев, головний науковий співробітник Харківського НДІСЕ, доктор юридичних наук, професор,
С. О. Андренко, старший науковий співробітник Харківського НДІСЕ, кандидат юридичних наук
E-mail: sweta-a@ukr.net

ДО ПИТАННЯ З ВИЗНАЧЕННЯ ПОНЯТТЯ СУДОВОЇ ЕКСПЕРТИЗИ В АДМІНІСТРАТИВНОМУ ПРОВАДЖЕННІ

(оглядова стаття)

Досліджено особливості визначення поняття «судова експертиза», окреслено її сутність і зміст в адміністративному провадженні. Проаналізовано найбільш усталені точки зору на сутність поняття «експертиза», що надаються в енциклопедичних виданнях, здійснено порівняння їх із тими, які містяться в чинних нормативно-правових актах і тими, які підтримуються сучасною юридичною наукою. Судова експертиза в адміністративному провадженні розглядається як правовий інститут, як система процесуальних відносин і як система процесуальних дій, кожна із яких є тільки іншим рівнем конкретизації цього явища.

Ключові слова: експертиза, дослідження, адміністративне провадження, процесуальна форма, процесуальні відносини, експерт, справа.

Сучасне судочинство розглядає експертизи як один із потужних інструментів установлення істини в судових провадженнях. У свою чергу, використання висновків експерта зумовлює ступінь забезпечення законності рішення, захисту від можливих помилок: у доказуванні – отримання нових доказів, перевірка інших доказів, формування комплексів доказів; у тактичному плані – висунення та перевірка версій, моделювання механізму правопорушення. Саме тому в судових провадженнях постійно прогресивно збільшується роль спеціальних пізнань.

У процесуальній науці дослідженню проблем доказування, у тому числі й експертизи, приділялося багато уваги. Це питання розглядалося в працях вітчизняних і зарубіжних учених кримінального процесуального, цивільного процесуального, господарського процесуального, адміністративного права та судочинства. Незважаючи на те, що в цілому досягнуто розуміння щодо сутності процесуальних форм використання спеціальних знань в адміністративному, кримінальному, цивільному процесі, проте не досягнута єдність поглядів відносно використання самого поняття спеціальних пізнань, дискусійними залишаються проблеми, пов'язані із залученням експерта, спеціаліста, «межами» застосування ними спеціальних знань і деяких інших.

Визначенню поняття експертизи, з'ясуванню її правового змісту приділяли увагу багато правників, які проводили дослідження у галузях кримінального процесуального, цивільного процесуального права та адміністративного судочинства. До цих питань звертаються при висвітленні проблем

судових доказів у дисертаційних дослідженнях і спеціальних роботах¹. Однак загалом до цього часу в процесуальній науці не вщухає полеміка щодо визначення поняття судової експертизи, окреслення її сутності та змісту в адміністративному провадженні.

Мета роботи полягає в комплексному дослідженні особливостей визначення поняття судової експертизи, окреслення її сутності та змісту в адміністративному провадженні.

Слід зауважити, що поняття «експертиза» ввійшло в науковий і практичний обіг не тільки як правовий процесуальний термін. Воно широко застосовується при проведенні різних наукових, технічних та інших досліджень, виконання яких неможливе без спеціальних знань. Визначення поняття експертизи в адміністративному провадженні, її юридичної природи має теоретичне та практичне значення, оскільки правильне вирішення цього питання зумовлює й правильне встановлення порядку та меж застосування експертизи в адміністративному процесі.

Термін «експертиза» має одночасно два коріння, оскільки походить від латинського «*expertus*» і від французького «*expertise*», що означає: 1) досвідчений; 2) випробуваний². Це дозволяє стверджувати, що будь-яка експертиза, у першу чергу, є застосуванням спеціальних знань і саме таких, котрі пройшли апробацію досвідом.

У Великому тлумачному словнику сучасної української мови експертиза тлумачиться як розгляд, дослідження якої-небудь справи, якогось питання з метою зробити правовий висновок, дати правову оцінку відповідному явищу³.

Термін «судова експертиза» означає, що мається на увазі не будь-яка експертиза, а така, що використовується в судовому процесі (адміністративному, цивільному, кримінальному тощо). Характерною ознакою процесу є достатньо сувора процесуальна форма – як спосіб його існування. Саме тому в юридичних енциклопедичних словниках переважно зустрічається словосполучення «судова експертиза», яке розглядається як дослідження, що проводиться експертом у порядку, передбаченому процесуальним законодавством, для встановлення за матеріалами судової справи фактичних даних і обставин.

Довідник з юридичної термінології судової експертизи визначає як регламентоване процесуальним законом дослідження експертом на основі спеціальних знань конкретних обставин судової справи з метою встанов-

¹ Бичкова С. С. Експертиза в цивільному процесі : дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.03. Київ, 2003. 177 с.; Колдин В. Я. Экспертиза в управлении и праве. *Вісник Луганськ. ін-ту внутр. справ*. Луганськ, 2000. С. 176–200; Ланта С. П. Правові та наукові основи використання судових експертиз при розслідуванні злочинів : дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.09. Харків, 2006. 227 с.

² Юридична енциклопедія / під ред. Ю. С. Шемшученка. Київ : Укр. енцикл., 1999. Т. 2. С. 333.

³ Великий тлумачний словник сучасної української мови / укл. і гол. ред. В. Г. Бусел. Київ ; Ірпінь : ВТФ «Перун», 2004. С. 257.

лення фактів, що мають істотне значення для визначення об'єктивної істини у справі¹.

У Великому енциклопедичному юридичному словнику судова експертиза трактується як дослідження спеціалістом-експертом матеріальних об'єктів, явищ і процесів, що містять інформацію про обставини справи, яка перебуває в провадженні органів дізнання, досудового та судового слідства².

У цілому, з наведених визначень поняття «судова експертиза» розглядається, насамперед, як дослідження, що проводиться суб'єктом процесуальної діяльності – експертом, із метою встановлення фактів, які мають суттєве значення для вирішення конкретної юридичної справи.

Оскільки в енциклопедичних виданнях наведено найбільш усталену точку зору щодо сутності й змісту досліджуваної категорії, можна буде порівняти її з тими, які презентовані в чинних нормативно-правових актах. Питання, пов'язані з призначенням і проведенням судових експертиз, регулюються Законом України «Про судову експертизу», процесуальним законодавством тощо. В Україні прийняті законодавчі акти, які регулюють проведення різних видів експертиз. До них можна віднести закони України: «Про судову експертизу», «Про наукову і науково-технічну експертизу», «Про ветеринарну медицину» тощо. Саме тому дослідження поняття експертизи доцільно продовжити проведенням аналізу законодавчих актів, які в загальному вигляді наводять законодавче визначення поняття експертизи.

Закон України «Про судову експертизу» в ст. 1 визначає експертизу (судову) як дослідження на основі спеціальних знань у галузі науки, техніки, мистецтва, ремесла тощо об'єктів, явищ і процесів з метою надання висновку з питань, що є або будуть предметом судового розгляду³.

Відповідно до ст. 1 Закону України «Про наукову і науково-технічну експертизу» експертиза (наукова і науково-технічна) – це діяльність, метою якої є дослідження, перевірка, аналіз та оцінка науково-технічного рівня об'єктів експертизи і підготовка обґрунтованих висновків для прийняття рішень щодо таких об'єктів⁴.

У ст. 1 Закону України «Про ветеринарну медицину» зазначено, що експертиза (ветеринарно-санітарна) – це комплекс необхідних лабораторних та спеціальних досліджень (вірусологічних, бактеріологічних, хіміко-токсикологічних, патолого-анатомічних, гістологічних, паразитологічних, радіологічних), які проводяться спеціалістами державної служби ветеринарної медицини або офіційними ветеринарними лікарями, щодо безпечності про-

¹ Головченко В. В., Ковальський В. С. Юридична термінологія : довідник. Київ : Юрінком Інтер, 1998. С. 164.

² Великий енциклопедичний юридичний словник / за заг. ред. Ю. С. Шемчушенка. Київ : Юрид. думка, 2007. С. 745.

³ Про судову експертизу : Закон України від 25.02.1994 № 4038-ХІІ. *Відом. Верхов. Ради України*. 1994. № 28. Ст. 232.

⁴ Про наукову і науково-технічну експертизу : Закон України від 10.02.1995 № 51/95-ВР (зі змінами та допов.). *Відом. Верхов. Ради України*. 1995. № 9. Ст. 56.

дуктів тваринного, а на агропродовольчих ринках – і рослинного походження, репродуктивного матеріалу, біологічних продуктів, ветеринарних препаратів, субстанцій, кормових добавок, преміксів та кормів, включаючи аналіз виробничої технології та технологічного обладнання щодо відповідності ветеринарно-санітарним заходам¹.

Із наведених законодавчих визначень слідусе, що під експертизою розуміють, насамперед, дослідження. Закони України «Про наукову та науково-технічну експертизу» та «Про ветеринарну медицину» окремо виділяють також аналіз, а Закон України «Про наукову та науково-технічну експертизу» – ще й перевірку та оцінювання. Переконані, що терміни «аналіз», «оцінювання» та «перевірка» є складовими процесу проведення досліджень, тому їх недоцільно виділяти при визначенні поняття «експертиза».

Аналізуючи вітчизняне законодавство в цій сфері, також необхідно звернути увагу на Закон України «Про судову експертизу», у преамбулі якого зазначено, що він «визначає правові, організаційні та фінансові основи судово-експертної діяльності з метою забезпечення правосуддя України незалежною, кваліфікованою й об'єктивною експертизою, орієнтованою на максимальне використання досягнень науки та техніки». Із приводу поняття судової експертизи, закріпленого в цьому Законі, слід відзначити, що зазначене словосполучення набуло статусу процесуального терміна. Разом із тим, не дивлячись на перелік унесених змін до цього нормативно-правового акта за останні роки, термінологічної єдності так і не досягнуто. Крім того, поняття судової експертизи, що міститься в Законі України «Про судову експертизу», має суттєвий недолік, оскільки не відображає повністю сутність судової експертизи як способу отримання доказів у справі.

Стосовно змісту поняття експертизи в правовій науці також відсутня єдина думка. Процесуальна теорія спирається на закон і судову практику, насамперед намагається окреслити саме поняття судової експертизи не тільки як інституту юридичного, але водночас і такого, який спирається на необмежені можливості інших наук. Узагалі, під експертизою розуміють дослідження експертом конкретних об'єктів, що потребують спеціальних знань із різних галузей, наприклад, медична експертиза, економічна експертиза.

У правовій науковій літературі існує думка, що поняття «судова експертиза» має кілька значень. По-перше, як дослідження обставин справи, проведене обізнаною особою, для надання висновку з питань, які цікавлять суд і вимагають для свого вирішення спеціальних знань у сфері науки, техніки, мистецтва або професійного досвіду. По-друге, як сукупність процесуальних дій, спрямованих на одержання доказу – висновку експерта. По-третє, як система установ, які займаються проведенням експертиз².

¹ Про ветеринарну медицину : Закон України від 25.06.1992 № 2498-ХІІ (зі змінами та допов.). *Відом. Верхов. Ради України*. 1992. № 36. Ст. 531.

² Шляхов А. Р. О предмете и системе теории судебной экспертизы. *Вопросы судебной экспертизы*. Тбилиси, 1962. С. 12.

Досить складно погодитись із таким підходом. Так, залишається не зрозумілим, чому визначення експертизи надається через процесуальні дії. Адже під процесуальними діями розуміють дії, порядок здійснення яких регламентується нормами закону, однак цей закон не регламентує порядок здійснення експертом дій у процесі проведення дослідження. Такі дії експерта визначаються спеціальними правилами, виробленими наукою, знання якої використовуються під час проведення дослідження. Однак неприпустимо відривати процесуальні дії суду й осіб, які беруть участь у справі, з організації експертизи від самої експертизи як процесу дослідження експертом обставин справи, оскільки саме ці процесуальні дії утворюють процесуальну форму призначення експертизи.

Навряд чи можна підтримати тезу про те, що систему установ можна іменувати експертизою. Так, ст. 7 Закону України «Про судову експертизу» встановлює: судово-експертну діяльність здійснюють державні спеціалізовані установи та відомчі служби. Тому не є доцільним осіб, які проводять дослідження, називати експертизою. Не можна говорити, наприклад, про керівництво експертизою, про організацію експертизи, маючи на увазі експертизу як систему установ, оскільки в цьому разі можна припустити необґрунтоване змішання понять.

Найбільш виваженим є визначення поняття судової експертизи як спеціального дослідження, що призначається ухвалою суду (судді) за наявності загальної (процесуальної) та спеціальної підстав і проводиться обізнаною особою – експертом у певній процесуальній формі для отримання судового доказу в справі (висновку експерта)¹.

Таку позицію підтримують й інші сучасні правники, розглядаючи судову експертизу як дослідження певних фактичних обставин справи, що проводиться на підставі ухвали суду особою, яка володіє спеціальними знаннями в галузі науки, мистецтва, техніки, ремесла тощо і має особливий процесуальний статус (є експертом), у результаті якого утворюється новий засіб доказування – висновок експерта².

Інший підхід до визначення сутності експертизи запропонував Л. Оганян. Зокрема, як підкреслює вчений, сутність експертизи визначається не повідомленням експертом суду результатів наукового експертного дослідження, а фактом застосування експертом відомого йому наукового підходу в процесі конкретного дослідження, на підставі результатів якого експерт і доходить відповідних науково обґрунтованих висновків³.

М. Г. Щербаковський визначення судової експертизи надає з точки зору проведення судовим експертом із використанням спеціальних знань і від-

¹ Сахнова Т. В. Судебная экспертиза : учебник. Москва : Городец, 2000. С. 47.

² Цивільний процесуальний кодекс України: науково-практичний коментар / С. С. Бичкова, Ю. В. Білоусов, В. І. Бірюков та ін. ; за заг. ред. С. С. Бичкової. Київ : Атіка, 2008. С. 328.

³ Оганян Л. Основные положения криминалистической экспертизы письма, применительно к рукописям, выполненным на армянском языке : автореф. дис. ... канд. юрид. наук : 12.717. Одесса, 1970. С. 23.

повідно до закону дослідження наданих компетентними органами (особою) об'єктів із метою встановлення фактичних даних у справі, що відображається у висновку експерта, який є самостійним видом доказів¹.

Перевагою цього визначення, на відміну від попередніх тлумачень поняття судової експертизи, є вказівка на таку ознаку експертизи, що відрізняє її від усіх інших форм використання спеціальних знань у судовому процесі, а саме те, що висновок експерта є самостійним видом доказів. Тобто за результатами проведеного дослідження експерт формулює висновок (умовивід), у якому викладаються фактичні дані, що виступають доказом у справі. Висновок експерта являє собою професійну оцінку виявлених при дослідженні фактів. У ході експертного дослідження експерт вирішує практичне завдання й одержує нові знання про обставини справи, які не існували до проведення дослідження.

З урахуванням викладеного та норм чинного законодавства, які регламентують судово-експертну діяльність, на нашу думку, доцільним є таке визначення поняття судової експертизи: *судова експертиза* – це проведення особою, яка володіє спеціальними знаннями та має спеціальний процесуальний статус (є експертом), на підставі ухвали суду або уповноваженого органу (посадової особи), дослідження певних фактів і фактичних обставин справи з метою отримання нових фактичних даних у результаті проведеного дослідження та повідомлення відомостей, які мають значення для справи, що оформляється спеціальним документом – висновком експерта.

Розвиток судової експертизи свідчить про утворення та існування відповідного правового інституту. Правовий інститут судової експертизи регулює правовідносини, які виникають під час здійснення органами розслідування та правосуддя процесуальної діяльності щодо одержання доказу – висновку експерта².

У юридичній літературі останнім часом констатується, що судова експертиза – це самостійний комплексний правовий інститут, який регулює, з одного боку, діяльність експерта в кримінальному, цивільному та господарському процесах, правову природу його висновку, а з другого – призначення експертизи, а також ставлення правоохоронних органів та інших учасників справи до експерта і його висновку³. Причому роль інституту судової експертизи в сучасних умовах у процесі доказування значно зростає⁴.

Щодо судової експертизи в адміністративному процесі необхідно зазначити, що вона також є одним із різновидів експертизи, якій притаманні

¹ Щербаковський М. Г. Судова експертологія : навч. посіб. Харків : Вид-во Харк. нац. ун-ту внутр. справ, 2008. С. 13.

² Зайцева Е. А. Правовой институт судебной экспертизы в современных условиях. Волгоград : Изд-во Волгоград. гос. ун-та, 2003. С. 6, 7.

³ Клименко Н. І., Біленчук П. Д. Судова експертиза в розслідуванні комп'ютерних злочинів як форма використання спеціальних знань. *Теорія та практика судової експертизи і криміналістики* : зб. матеріалів міжнар. наук.-практ. конф. Харків : Право, 2002. Вип. 2. С. 62.

⁴ Россинская Е. Р. Судебная экспертиза в гражданском, арбитражном, административном и уголовном процессе. Москва : Норма, 2005. С. 6.

певні ознаки, визначені в процесуальному законі, а саме КАС України. Характерною рисою адміністративного процесу є достатньо жорстка адміністративно-процесуальна форма, тобто сукупність норм адміністративного процесу, що регулюють порядок здійснення правосуддя в адміністративних справах, порядок здійснення процесуальних дій кожним із суб'єктів процесу в суворо визначеній послідовності. Інакше кажучи, в адміністративному процесі, як і в інших видах юридичного процесу, можливо лише те, що врегульовано нормами процесуального права.

Отже, експертиза в адміністративному суді існує настільки, наскільки вона визначена нормами КАС України. Сукупність норм адміністративно-процесуальних правовідносин з приводу експертизи в адміністративному процесі, а отже, і конкретних дій певних суб'єктів процесу, пов'язаних із призначенням і проведенням експертизи, використанням її результатів для доказових цілей. Саме тому доцільно визначати судову експертизу як правовий інститут, що являє собою законодавчо відокремлену сукупність закономірно пов'язаних однорідних та однопорядкових за сферою дії адміністративно-процесуальних норм, спрямованих на здійснення правосуддя.

Якщо встановити сферу дій норм, об'єднаних в інститут, можна виявити особливості інституту експертизи в адміністративному процесі, тобто визначити предмет регулювання. Під предметом правового регулювання в теорії процесуального права традиційно розуміють суспільні відносини, що врегульовані нормами права і відповідно набувають форму правових відносин¹. Таким чином, судової експертизи можна також визначити через сукупність (систему) процесуальних відносин.

Підставою виникнення адміністративно-процесуальних відносин із приводу проведення експертизи є певні юридичні факти. У цьому разі основним юридичним фактом є ухвала суду (судді) про призначення експертизи. У юридичній літературі вказується, що проведення експертизи можуть ініціювати як особи, що беруть участь у справі, так і суд. Однак із правових приписів ч. 1 ст. 102 КАС України випливає, що призначення експертизи остаточно віднесено на розсуд суду, який приймає рішення за клопотанням учасника справи або з власної ініціативи щодо призначення експертизи в справі. Однак поряд із цим законодавчо передбачена можливість проведення експертизи на замовлення учасників справи (ст. 104 КАС України), коли учасник справи має право подати до суду висновок експерта, складений на його замовлення.

Чинне адміністративно-процесуальне законодавство містить положення, відповідно до якого встановлено, що окремим документом викладається ухвала з приводу призначення експертизи (ст. 103 КАС України). Тобто результат дій з призначення експертизи відображається в особливому процесуальному акті – ухвалі суду про її призначення. Без такого процесуального документа, що опосередковує дії судді, виникнення процесуальних відносин із приводу експертизи є неможливим. Змістом зазначених процесуальних відносин виступають перш за все конкретні дії суб'єктів адміні-

¹ Лукьянова Е. Г. Теория процессуального права : учеб. пособие. Москва : Нор-ма, 2003. С. 50.

стративного процесу. Отже, можна визначити судову експертизу і як систему певних процесуальних дій.

Судова експертиза як правовий інститут, як система процесуальних відносин і як система процесуальних дій – все це лише різноманітні рівні конкретизації цього явища як правового. За межами процесуальної «оболонки» судова експертиза не існує; за межами адміністративно-процесуальної форми неможливо отримати висновок експерта як судовий доказ, а порушення будь-якої процесуальної норми при призначенні, проведенні експертизи, оцінюванні висновку експерта знецінює доказову значимість останнього незалежно від його змісту.

Таким чином, висновок експерта як самостійний вид судового доказу може бути результатом лише судової експертизи, тобто такої, яка була призначена й проведена після порушення адміністративної справи відповідно до норм КАС України. Будь-який інший експертний висновок, отриманий за межами адміністративного процесу, без дотримання вимог адміністративно-процесуальної форми, статусу висновку експерта не набуває й не може використовуватися в судовому розгляді як доказ.

Можна констатувати, що судова експертиза в адміністративному процесі – це, перш за все, самостійний правовий інститут, тобто сукупність норм адміністративно-процесуального права, що регламентують адміністративно-процесуальні правовідносини з приводу призначення та проведення експертизи, отримання й оцінювання висновку експерта. Зазначені норми реалізуються через певну систему адміністративно-процесуальних правовідносин, що виникають між адміністративним судом, учасниками адміністративного процесу та експертом у результаті здійснення певних процесуальних дій. Конкретизуючи правове визначення експертизи, можна стверджувати, що вона також являє собою сукупність особливих процесуальних дій, суворо регламентованих законом і спрямованих на отримання судового доказу – висновку експерта.

Ураховуючи наведені ознаки, можна дати визначення судової експертизи в адміністративному процесі, що включає її правовий і пізнавальний аспекти: під судовою експертизою в адміністративному процесі слід розуміти дослідження певних фактичних обставин адміністративної справи, що проводиться на підставі ухвали адміністративного суду спеціальним суб'єктом (особою), що володіє спеціальними знаннями в галузі науки, мистецтва, техніки, ремесла тощо, у результаті чого утворюється новий засіб доказування – висновок експерта.

К ВОПРОСУ ОПРЕДЕЛЕНИЯ ПОНЯТИЯ СУДЕБНОЙ ЭКСПЕРТИЗЫ В АДМИНИСТРАТИВНОМ ПРОИЗВОДСТВЕ

Снигирев А. П., Андренко С. А.

Исследованы особенности определения понятия «судебная экспертиза», очерчены ее сущность и содержание в административном производстве. Авторами подчеркнуто, что определение понятия «экспертиза» в административном производстве и описание ее юридической природы имеет теоретическое и практическое значение.

ское значение, поскольку правильное решение этого вопроса обуславливает и правильное установление порядка и границ применения экспертизы в административном процессе. Проанализированы наиболее известные формулировки понятия «экспертиза», которые содержатся в энциклопедических изданиях, осуществлено сравнение их с представленными в действующих нормативно-правовых актах и теми, которые поддерживаются современной юридической наукой. В результате рассмотрения судебной экспертизы как правового института, как системы процессуальных отношений и как системы процессуальных действий констатировано, что это все только разнообразные уровни конкретизации этого явления как правового. Обращено внимание на то, что вне процессуальной «оболочки» судебная экспертиза не существует, за границами административно-процессуальной формы нельзя получить заключение эксперта как судебное доказательство, а нарушение любой из процессуальных норм при назначении, производстве экспертизы, либо оценке заключения эксперта обесценивает значимость этого заключения вне зависимости от его содержания. Доказано, что судебная экспертиза в административном процессе – это, прежде всего, самостоятельный правовой институт, то есть совокупность норм административно-процессуального права, которые регламентируют административно-процессуальные отношения в аспекте назначения, проведения, получения и оценки заключения эксперта. Авторы обращают внимание на то, что указанные нормы реализуются через административно-процессуальные отношения, которые возникают между административным судом, участниками административного процесса и экспертом в результате совершения определенных процессуальных действий. Кроме того, экспертиза также представляет собой совокупность особенных процессуальных действий, жестко регламентированных законом и направленных на получение судебного доказательства – заключения эксперта.

Ключевые слова: экспертиза, исследование, административное производство, процессуальная форма, процессуальные отношения, эксперт, дело.

ABOUT CONCEPT DEFINITION OF FORENSIC SCIENCE IN ADMINISTRATIVE PROCEEDINGS

Snigerov O. P., Andrenko S. O.

This article is devoted to research on specifics definition of Forensic science concept, a description of its essence and content in administrative proceedings. Authors emphasize that concept definition of forensic science in administrative proceedings and a description of its legal nature is of theoretical and practical importance, since correct solution of this issue determines the correct order establishment and limits of application of expertise in administrative process. The most well-known points of view of the wording of the term Forensic science are analyzed, which are included in encyclopedic editions, their comparison is carried out with presented in the existing normative legal acts and those supported by modern legal science. As a consequence of forensic science consideration as a legal institution, as a system of procedural relations and as a system of procedural actions, it was ascertained that these are all only various levels of this phenomenon concretization as a legal one. Attention is paid to the fact that forensic science does not exist outside the procedural “shell”, outside the administrative procedural form it is impossible to obtain the expert’s conclusion as a forensic evidence and any rule breaking while appointment or examination performing, or evaluation of the expert’s conclusion devalues this conclu-

sion significance regardless of its content. It is proved that first of forensic science in administrative process is an independent legal institution that is a set of rules of administrative procedural law that regulate administrative procedural relations in aspect of appointing, performing, receiving and evaluating the expert's conclusion. Authors pay attention to the fact that these norms are implemented through the administrative and procedural relations that arising between administrative court, administrative process participants and a forensic expert as a result of certain procedural actions commission. Moreover, an examination is also a set of special procedural actions strictly regulated by law and aimed at obtaining forensic evidence that means expert's conclusion.

Keywords: examination, research, administrative proceedings, form of action, procedural relations, expert, case.

DOI: <https://doi.org/10.32353/khrife.2018.26>

УДК 343.98

Г. О. Спіцина, завідувач лабораторії Харківського НДІСЕ, доктор юридичних наук, доцент

E-mail: adegt@ukr.net,

Г. С. Бідняк, старший викладач кафедри криміналістики, судової медицини та психіатрії Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ, кандидат юридичних наук

ФОРМИ ВИКОРИСТАННЯ СПЕЦІАЛЬНИХ ЗНАТЬ

Досліджено проблемні питання, що стосуються форм використання спеціальних знань при розслідуванні злочинів. Проаналізовано законодавчі акти та думки провідних учених із цього приводу. Зроблено спробу надати пропозиції щодо використання окремих форм.

Ключові слова: спеціальні знання, процесуальні та непроцесуальні, безпосередні та опосередковані, основні та факультативні форми використання спеціальних знань, призначення судових експертиз, участь спеціаліста в слідчих діях, довідково-консультаційна форма, обліки, ревізії.

У зв'язку із численними реформаційними процесами, що відбуваються в правоохоронній, судовій та інших сферах суспільного життя, дотепер дискусійними є питання використання спеціальних знань. Не дивлячись на те, що чинний Кримінальний процесуальний кодекс України (далі – КПК України) постійно зазнає змін і удосконалень, деякі аспекти залишаються не вирішеними та потребують доопрацювання, а саме: взаємодія експертів із представниками інших служб; підготовка матеріалів для призначення експертиз; залучення вузькопрофільних спеціалістів до слідчих дій; функціонування криміналістичних обліків тощо.

Вагомий внесок у вивчення зазначеної проблеми зробили такі вчені, як Т. В. Авер'янова, Л. Ю. Ароцкер, В. П. Бахін, Р. С. Белкін, В. Д. Берназ,